

Уживання йодованої кухонної солі вважається базовим і найуніверсальнішим методом профілактики ЙДЗ: сіль вживає більшість населення незалежно від соціального та економічного статусу, діапазон її споживання незначний (від 5 до 10 г на добу), вартість йодованої кухонної солі практично не відрізняється від не йодованої, але кількість доданого до неї йоду залежить від кліматичних особливостей, місцевості та умов зберігання.

Споживання йодованої олії, яка повільно всмоктується, як метод масової профілактики успішно використовується у деяких країнах впродовж багатьох років.

У зв'язку з підвищеним змістом фтору у питній воді Полтавського регіону, складовою частиною масової профілактики ЙДЗ є споживання яблучного пектину 0,2 г/кг у вигляді водної суспензії, яка додається в газовану питну воду або сироп шипшини. Яблучний пектин є природним сорбентом, що призводить до зменшення виділення фтору із організму. Заходами профілактики захворювань, спричинених підвищеним вмістом фтору у воді, є обмеження доступу в організм підвищених концентрацій фтору з питною водою та продуктами харчування.

Отже, захворювання ендокринних залоз, в першу чергу щитоподібної залози, пов'язані з нестачею йоду у питній воді, завдають великої соціально-економічної шкоди, що визначається витратами на медичне обслуговування та соціальне забезпечення (у зв'язку з втратою працездатності, інвалідністю, передчасною смертю хворих). Проте найфатальніший наслідок дефіциту йоду – це народження розумово неповноцінних дітей.

ФОРМУВАННЯ ЕТИЧНО-ЕСТЕТИЧНИХ ЦІННОСТЕЙ СПОРТУ У ДЗЕРКАЛІ ОСНОВНИХ СУПЕРЕЧНОСТЕЙ МІЖ ЛЮБИТЕЛЬСЬКИМ ТА ПРОФЕСІЙНИМ СПОРТОМ

Кириленко Ганна, Кириленко Сергій

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

Актуальність. Із самого початку олімпійський рух підкреслював пріоритетну роль етичних і естетичних цінностей спорту, вважав їх

основними своїми орієнтирами і змістом. Це виражала і відома формула, що свідчила, що головною в Іграх є не перемога, а участь і створення радісної і доброзичливої атмосфери вселюдського спілкування. Тут доречно зауважити, що не зовсім вірно вираз «головне не перемога, а участь» видавати за гасло олімпізму.

Таким гаслом є: «Головне не перемога, а боротьба за неї», що має зовсім інші акценти і навіть зовсім інше розуміння сенсу участі у змаганнях. Тобто підкреслюється, що учасник зобов'язався проявляти граничні зусилля і здібності, до кінця вести безкомпромісну боротьбу за перемогу.

Правда, останнім часом про це гасло не те щоб зовсім забули, але говорять пошепки і невиразно, бо перемога несе з собою так багато благ і для багатьох причетних, та і непричетних до неї, що вона стала метою, досягнення якої виправдане за будь-яку ціну. Зрештою такою ціною стала сама людина, атлет, що перетворився або перетворюваний на засіб добування медалей. На цьому шляху олімпізм почав втрачати свій гуманістичний зміст, що викликало його кризу і різку критику[1].

Мета статті – розкрити суть суперечностей між любительським та професійним спортом та їх вплив на формування етично-естетичних цінностей спорту.

Матеріали і методи дослідження. Провівши аналіз суперечностей між любительським і професійним спортом, яка так ускладнила олімпійський рух, стало ясно, що протилежність цих двох «компонентів» спорту відносна, адже сам термін «любитель» використаний в олімпійських документах лише тому, що виражав англійську традицію в розумінні спорту. Дефініції цього поняття невпинно робляться з початку ХХ ст. і до наших днів, хоча ще в 1974 р. воно було вилучене з документів МОК.

Пізніше стало очевидним, що зусилля, час і матеріальні витрати для досягнення вищих результатів дуже великі, щоб кожен охочий міг в час дозвілля і на свої гроші віддаватися тренуванням і змаганням. Людям, здатним показувати вищі досягнення, необхідна матеріальна і соціальна підтримка, компенсація витрат і винагорода – як форма визнання суспільної цінності таких досягнень. З іншого боку, у сфері спорту гостро проявило себе соціально-класове розшарування суспільства, при якому можливості фізичного вдосконалення виявилися доступними лише для відносно забезпечених груп населення, переважно міського.

Результати дослідження. Ця ситуація визначила цілий ряд нових явищ, характерних для розвитку спорту.

По-перше, почали формуватися напрями, до певної міри альтернативні спортивному змаганняю, як в його професійному, так і любительському вигляді.

Перш за все це різні школи виразного руху, що набули великого поширення і впливу. З них найбільш відома система Дельсарта (1811-1871), який, вивчаючи драматичне мистецтво, прийшов до висновку: якщо кожен рух супроводжується певними відчуттями, переживаннями, то і самі ці відчуття, переживання можуть бути передані глядачам за допомогою рухів.

По суті справи, це поклато початок художній гімнастиці. Приблизно у тому ж напрямі розвивалася танцювальна школа А. Дункан, а також ритмічна гімнастика Далькроза (1865-1914), хоча остання мала дещо інші, не мистецькі цілі, була більше орієнтована на саморозвиток індивідуальності.

По-друге, почали з'являтися і протиставляти себе один одному за класовою ознакою спортивні організації і союзи, для яких, особливо у 10-20-ті рр. ХХ століття, цей класовий зміст став навіть істотнішим, власне, спортивні цілі та інтереси. Навіть Кубертен звернувся в 1919 р. до членів МОК зі словами: «Спорт колись був проведенням часу багатих молодих нероб, ось вже тридцять років він приносить задоволення дітям буржуа в їх вільний час. Прийшла пора, щоб діти пролетарів теж бачили радість фізичної підготовки».

По-третє, розвернулася гостра соціальна критика спорту як явища, чужого культурі і антигуманного в своїй основі. Відомий соціолог Т. Веблен у своїй праці «Теорія дозвільного класу» визначав спорт як атавістичний потворний соціальний наріст, що залишився від варварського періоду розвитку людства. Він вважав, що спортом займається «дозвільний клас» (аристократія, сноби, декласовані шари), який прагне зігнати у спорті образи, нанесені його престижу. Для індустріальних же класів, на його думку, спорт – абсолютно нікчемне заняття.

Негативне ставлення до спорту як до змагання за вищі досягнення розповсюдилося і серед робітників фізкультурних організацій і союзів.

Наприклад, Пролеткульт в 20-і роки ХХ ст. проголошував гасла типа: «Геть буржуазні зали, снаряди, спорт, даєш пролетарські снаряди і вправи!» Група учених під керівництвом В. А. Зікмунда, визнаючи

спорт важливим засобом фізичного виховання, заперечувала спортивну спеціалізацію і вважала, що пролетарський спорт має бути без рекордів, лише формою оздоровлення і підготовки до праці. Відома і абсолютно крайня вульгаризація спорту, хоча здавалося б вони були продиктовані турботою про його гуманістичність [2].

Так, Кулжинський І. П. у 1925 р. характеризував футбол як винахід англійської буржуазії, вважав, що хитрощі – обман, отже, футбол учить одурювати і тому він антипедагогічний. У подібному дусі трактувався бокс, важка атлетика, теніс.

У 20-30-і рр. ХХ ст. ситуація в спортивному русі стала особливо складною і суперечливою. Великою мірою вона почала визначатися політичними цілями та інтересами. Це послужило підставою для того, щоб держава стала все більше і більше здійснювати патронат над спортом і навіть перетворювати його інститути на частку свого апарату. Зазначимо, що для розвитку спорту це не завжди було погано.

У СРСР розвиток фізичної культури і спорту складав один з напрямів «культурної революції». Державні програми загального фізичного виховання, підтримка фізкультурних і спортивних організацій, включення фізкультурно-спортивних об'єктів у плани цивільного будівництва в перші десятиліття радянської влади, дозволили значно підняти загальний рівень фізичної культури в країні і зробити спорт помітним явищем у культурному житті. У сферу фізичної культури і спорту були залучені різні групи населення – промислові робітники, учні, жінки. Цей фізкультурно-спортивний рух був любительським в самому кращому і точному значенні цього слова, бо був не дозвільними і розважальними заняттями, а життєвою програмою, що виконувалася із захопленням і ентузіазмом.

Оптимістичне світовідчуття перших років революції і пропагований ідеал вільної гармонійної людини нового суспільства спорт виражав так щиро і яскраво, що і мистецтво відкрило в нім свій новий матеріал і нового героя. Досить пригадати хоч би такі твори, як «Роздолля» А. Дайнеки, «На старт» П. Кузнецова, скульптурну групу «Футболісти» І. Чайкова, щоб уявити світлу атмосферу тих років. І здавалося, що підтримка соціалістичної держави – найнадійніша гарантія неухильного, швидкого і успішного розвитку спортивного руху для досягнення суспільного ідеалу гармонійно розвиненої особистості. У це вірили мільйони людей, можливо, і сама держава, і

для цієї віри були об'єктивні передумови. На жаль, в реальній історії виправдалися далеко не всі ці романтичні надії [3].

У промислово розвинених країнах світу в 20-30-і роки ХХ ст. ставлення до спорту також істотно змінилося, у тому числі і з боку державних установ, які раніше ледве розрізняли його в полі своїх інтересів і завдань. Спортивні успіхи ставали показником національного престижу, і головну роль в цій принциповій зміні статусу спорту зіграли засоби масової інформації, що отримали на цей час небачений розвиток. Вони додали спорту ту популярність, яка поставила його героїв в один ряд із зірками кіно, що обернулося і матеріальним інтересом, і високою соціальною престижністю.

Це призвело до справжнього перевороту у масовій свідомості: шлях до успіху, який раніше забезпечувався або походженням, або (для демоса) важкодоступною освітою, раптом відкрився прямим, коротким і залежним, здавалося, прямо і безпосередньо лише від здібностей індивіда, його фізичних даних, сили, спритності, витривалості. І. Фесуненко у своїй книзі «Чаша Маракани» чудово передав той стан потрясіння, яке пережили бразильці, коли тріумфуючий натовп ніс по вулицях Ріо футболістів, що виграли чемпіонат світу, причому, несли на руках – це було немислимо навіть представити у той час – чорношкірих спортсменів. Чемпіон, рекордсмен, олімпієць стали національним надбанням. Спорт відкривав шлях до успіху, спорт обіцяв зламати гендерні і расові перегородки, а держава, патронуючи спорт, додавала собі і довіри, і пошани, і блиску. Спортивність стала ознакою прогресу.

Отже, з початку ХХ століття у спорті проявили себе:

- любительський спорт в своїх змагальних, а більше не змагальних формах, що походить від форм буржуазної престижності;
- професійний спорт, викликаний комерційними інтересами і такий, що робить ставку на азарт і видовище;
- широкий демократичний спортивний рух (зокрема робочий спорт), в якому змагання і високий результат мали значне місце, але розглядалися швидше, як засоби фізичного вдосконалення, ніж як власна і головна мета;
- олімпізм, що мав за мету продовжити високі гуманістичні традиції.

Любительський спорт вже до 30-х років вичерпав себе. Проте сам термін «любитель» вносив ще довгий час немало плутанини не лише в масову свідомість, але й у свідомість фахівців і самих спортсменів, хоча в 50-і рр. XX століття вже абсолютно перестав відповідати реаліям спорту, якщо мати на увазі змагання на рівні відносно високих результатів, що вимагають регулярної і систематичної підготовки. На цьому рівні любительський спорт зливався з олімпійським, отримуючи все більш широкий масштаб, авторитет і популярність, тим паче, що їх гуманістичні ідеали і цілі, принаймні на словах, збігалися. Такому злиттю сприяли і державні програми та інститути.

Професійний спорт, що існував у всі часи і ніколи не приховував своєї комерційної суті, найчастіше виступав у відповідних видовищних формах: цирки, атракціони, трюки. У будь-якому місті будь-якої країни могли проводитися «світова першість» або «світові чемпіонати» з різних видів боротьби, боксу, піднімання ваги. Ці, інколи дійсно захоплюючі, інколи безталанні, але завжди яскраві, святкові змагання, немало зробили для пропаганди і розповсюдження спорту. Але на початку XX століття вони не займали істотного місця в системі культури. Зі зміною ж престижності і різкого зльоту соціального статусу спортивної діяльності у 30-60-і рр. XX століття професійний спорт почав швидко розширювати свою сферу. Він спирався і на аматорство, і на олімпізм, черпав з них свої ресурси і врешті-решт – в даний час – практично злився з ними, хоча деякі організаційні відмінності ще зберігаються.

Сучасний професійний спорт істотно відрізняється від усіх форм, що історично передували йому, тому що з розряду маргінальних явищ культури, з сфери дрібної приватної ініціативи, він перетворився на галузь сучасного масового виробництва, що створює продукцію широко споживану, таку, що має визнану суспільну цінність, що займає чимале місце у системі суспільних інтересів [4].

Але як професія спорт організовується і функціонує на інших принципах, ніж його інші форми. Тут інші стосунки між спортсменом і клубом, між спортсменом і тренером, між самими спортсменами. Принцип «Fair play» (чесної гри) втрачає тут своє основоположне значення. Не в тому сенсі, що його перестають визнавати. Навпаки, у формальному відношенні він дотримується навіть суворіше. Але у змістовному плані він, безумовно, поступається принципу «перемога». Професійний спорт вводить у свій арсенал і широко використовує

прийоми забезпечення перемоги далеко неспортивного характеру. Зокрема, етичною нормою стає залякування противника, жорсткий психологічний тиск на нього поза змаганням і в процесі змагання. Що дуже істотно, атлет виявляється тут менш вільним, чим це може здаватися. Він залежить від позбавленого сентиментів контракту, від безлічі людей, що забезпечують успіх – тренерів, менеджерів, медиків і т.п. Нарешті, достатньо вузькі і часові межі вищих фізичних потенцій, які потрібно встигнути обернути в комерційний успіх, проявити максимум надможливостей.

Висновки. Отже, формування інститутів професійного спорту – об'єктивний процес, що розвивається в рамках основних орієнтацій сучасної культури і займає у сфері духовно-практичної діяльності своє особливе і достатньо помітне місце. Він володіє високим естетичним і художнім потенціалом, але орієнтований не на гуманістичні цінності та ідеали, а на цілі суто практичні, комерційні, утилітарні, на забезпечення життєвого успіху.

Література:

1. Олимпийский спорт: в 2т. / В. Н. Платонов, М. М. Булатова, С. Н. Бубка [и др.]; под. общ. ред. В. Н. Платонова. – К. : Олимп. л-ра, 2009. – Т.1. – 736 с.
2. Платонов В. Н. Олимпийский спорт: Учебник (в 2 кн.) / В. Н. Платонов, С. И. Гуськов. – К. : Олимпийская литература, 1994. – 496 с.
3. Суник О. В. Від Олімпії до Москви / О. В. Суник. – К.: Здоров'я, 1980. – 200 с.
4. Хавин В. Н. Все об олимпийских играх / В. Н. Хавин – 2 изд., доп. – М.: Физкультура и спорт, 1979. – 607 с.

КРИЗА СУЧАСНОГО ОЛІМПІЗМУ

Кириленко Олександр, Чорний Дмитро

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

Актуальність. Розвиток олімпійського руху йшов суперечливо, і його історія сповнена компромісів і відступів від власних принципів. Але в середині ХХ століття олімпізм набув насправді всепланетних масштабів, і надії на його миротворчу і гуманістичну місію здавалися близькі до реалізації. Проте, вже у кінці 60-х рр. ХХ ст. з'явилися істотні ознаки кризи спорту, і олімпійський рух продемонстрував їх перш за все. Впродовж 80-х рр. ХХ ст. він постійно проходив серйозні випробування і піддавався (і піддається зараз) різкій критиці [1].